

Stara pesem.

Zopet je nanesa prilika in potreba, da govorimo tukaj na platnicah o listu in njegovem ravnanju. Ko bi bilo vprašanje samo o listu, rajši bi pustili stvar v nemar; ker so pa poleg tega tudi nekatere imenitnejše stvari, izpregovorimo vendar-le besedico.

Dohajajo nam od znancev vesela poročila, da so letos z našim listom prav zadovoljni. Pravijo tudi, da so nam prijazna vsa javna glasila. Bodi Bogu hvala za to! Saj je potreba, da smo jedini vsaj v tistih delih, v katerih se kažemo kot celoten narod. Tako se trudimo vsi jednako za našo družbo sv. Mohorja, za Slovensko Matico, za Glasbeno Matico; v teh delih smo si vsi prijatelji, vsi jedini in podpiramo drug drugega. Da bi bilo tako povsodi, ali da bi vsaj moglo biti! Lahko rečemo, da nekoliko je ta jedinstvo razvidna tudi v našem listu, vsaj javno. Noben nasprotnik nas ne napada, ne: „Dom in Svet“ je postal v javnosti nekaka narodova last. Ob vsem tem smemo poudarjati, da nismo nikdar zatajili onih načel, katera zagovarjamo s prepričanjem po svojem stanu in svoji veri. — Seveda nam taka sreča ne pomaga še dovolj, ako nimamo še gmotne podpore. Pa upamo, da bo tudi za to stvar polagoma bolje, kolikor zmoremo namreč mi, maloštevilni Slovenci.

Semtertje nas res kdo pogleda zaničljivo, češ: „Dom in Svet“ je vendar-le še mlad list. Drugi nam oponašajo, da je list samo za nezrelo mladino. Tretji trdi celo, da nam je lahko z listom, saj napolnimo nekaj strani hitro in brez težave s podobami, tiskarski stroj se zavrti, in list je dovršen.

No, da je list mlad, to je menda pač boljše, kakor da bi se staral in da bi pešal. Da bi bil list samó za nezrelo mladino, temu pa odločno oporekamo. Takó govoré tisti, ki mu niso prijazni — kdo vé, zakaj. List ni za nezrelo mladino, ampak je za slovenske družine, v prvi vrsti za odrastle, vsaj nekoliko omikane Slovence. Vendar pa ga urejamo tako, da se ne more izpodtikati ali pohujšati nad njim mladina, ki ga tako ali tako dobi v roke. Povedali smo že, da je v tem oziru „Dom in Svet“ nekoliko popustil prvotni namen. In popustiti smo ga morali. Ali naj izdajemo list samó — recimo — za našo srednješolsko mladino? Izkušnja nas je učila, da to ni mogoče. Morda se dá izdajati tak list za srednješolce v deveti deželi: za naše slovenske, n. pr. ljubljanske srednješolce — nikakor. — Četudi je pa list za slovenske družine, vendar se nečemo ravnati po takih drugih listih, ki ponujajo razno navlako, ki poročajo o umorih, kriminalnih pravadah, atentatih itd., tudi nečemo podajati takih slik, na katerih se s slastjo pase oko, ampak samo take stvari želimo podajati slovenskim družinam in našim razumnikom, ki jih res bla-

žijo, brez greha razveseljujejo in tudi poučujejo. Zato ima list zares nekako bolj mlado in nežno, bolj šolsko lice; to pa prav iz namena. List bodi narodu vesel in pošten družabnik, list mu bodi učitelj, nikakor ne siten in umazan krošnjar.

Ker nam mnogi naročniki pravijo (deloma grajajoč, deloma nedolžno proseč), da je list drag, omenjamo zopet in izpovedamo odkrito, da nam podobe delajo velike stroške. Ko bi list ne imel slik, smel bi biti večji, kakor je sedaj, smel bi biti cenejši, kakor je sedaj, in izdajatelju bi se gotovo boljše gmotno godilo, kakor se godi sedaj. Kdor ne izkusi, ne vé, kako težko, počasno in drago je pridobivanje in tudi tiskanje podob. Zakaj je doslej še vsak večji ilustrovani slovenski list opešal in utonil v dolgovih? Torej naj nam bodo naši prijatelji pravični!

Izdajatelj „Dom in Svet“-a si pomaga pri slikah deloma s tem, da poišče po domovini zanimivih slik, da jih deloma sam vpadobi ali fotografuje, deloma mu pomorejo nekateri domači umetniki, večino pa dá narediti spretnim umetnikom, ali pa kupi že narejene slike. Le zato, ker je natanko pregledal vse načine, po katerih se prirejajo za časnike slike, ker je iztaknil razne vire, delal račune in pridobil sodelavcev, more list izdajati tudi tak, kakoršen je sedaj.

Da bi dandanes ne imeli Slovenci večjega lista s podobami? Pokazali bi s tem toliko duševno ubožnost, da bi nas smelo biti sram v zboru narodov. To vedó zvedenci, zato so nam pa ravno zvedeni Slovenci najbolj prijazni in dobri.

Posebno pa je jedna stvar, ki je kamen izpodtike prijateljem in neprijateljem. To stvar nam nekateri pojasnjujejo tako, kakor bi je bilo mnogo preveč, drugi pa nam zatrjujejo, da je je mnogo premalo, in pa da je ne kažemo odkrito. Oni nam kažejo nevarnost, da koga pohujšamo, ti nam izjavljajo svojo misel, da ravnamo v tej stvari če ne otroško, vsaj ozkosrčno.

Katera je vendar ta nesrečna stvar, ta čudovita „prikazen“ v našem življenju in slovstvenem delovanju?

Ta tako zanimiva in ob enem preporna stvar je — ljubezen. Kdo bi si mislil! Pisali smo že o ljubezni, tudi smo že razkladali svoje nazore o njej: vendar je treba zopet, da pojasnimo svoje ravnanje na jedno in drugo stran.

Ljubezen, o kateri se vrti to vprašanje, ni nobena druga kakor ljubezen, ki naj bi dve osebi združila v srečno vez zakonsko. Da zakonske ljubezni ne čislamo, tega nam ni očital še nihče; toda tiste ljubezni — pravijo — se ogiblremo s svetim strahom, ki je pred zakonom. Potemtakem želé, da bi opisovali to ljubezen z vso vnemo, obširnostjo in natančnostjo, kakoršne je vredna.

Oni, ki nam tako prigovarjajo, ozirajo se na te-le razloge: 1. Ljubezen je izmed najvažnejših močij in razmer v človeškem življenju. 2. Ljubezen opevajo vsi pesniki, opisujejo pripovedovalci, poveljuje jo vse slovstvo. 3. Brez ljubezni bi bilo naše malo slovstvo prava izjema med drugimi slovstvi.

Najprej izjavljamo, da nikakor ne preziramo teh razlogov. Prav tako pa tudi izjavljamo — naj nam zato nihče ne očita ošabnosti —, da se ne udamo takemu razlogu in prigovarjanju, dokler se ne prepričamo o njem sami. Nazori o svetu in o slovstvu se ne pridobé kar jeden dan; ti nazori nastajajo in se čistijo leta in leta. Tudi nam ne omaja prepričanja par pisateljev ali kritikov. V takem vprašanju, kakor je ljubezen, odločuje trezno premišljevanje človeške narave, pregledovanje človeške zgodovine in raznih razmer, ki so bile do dandanes, odločuje splošno naziranje vseh narodov, tudi prvotnih, ne samo pretirano in blazirano izobraženih zapadnih narodov, in naposled, kar je najvažnejše in odločilno: v takem vprašanju nam kaže zopet pravo pot naša katoliška vera, ki nam tudi tukaj pové, kaj je pravo, kaj ne-pravo. Res je, da pojejo pesniki in pripovedujejo pripovedniki jako pogostoma in obširno o ljubezni, a nikakor ne vsi. Tudi ni nikakor s tem določen zakon, da se mora ljubezen porabljeti v poeziji kot glavna stvar. Kaj je bolj splošnega med nami slabimi ljudmi, kakor da grešimo — recimo — z besedo? Ali smemo iz tega sklepati, da moramo tako ravnati, da moramo lagati, da moramo slabo govoriti o bližnjiku?

Če to stvar premišljujemo trezno in vsestransko, razvidimo, da je resnica v sredi, kakor je sploh tudi v drugih ozirih. Če mi kdo pravi, da je treba iz slovstva čisto pregnati in iztrebiti ljubezen, vidim, da govori nepremišljeno. Imenovano ljubezen je ustanovila in uči ljudi priroda sama; potemtakem je od Stvarnika. Njen namen je, da združi dva človeka v zakon in se torej izpopolni in tudi utrdi kot zakonska ljubezen. Zakonska ljubezen je torej ona vez, katero pripravlja in namerja priroda, katero posvečuje krščanski zakon in ki je prav zato zares izmed najlepših in najvažnejših pojavov v človeški naravi. Zakonska zveza daje tej ljubezni pravo obliko, mero in srečo. Zato je predzakonska ljubezen opravičena in prirodna toliko, kolikor pripravlja dva človeka za zakon. Če pa ne pripravlja za zakon, ampak je slepa in brez namena, ni opravičena, ni prava, marveč je grešna.

Tako pravi pamet in tako mislijo vsi narodi. Tudi naša katoliška vera in cerkev nas uči tako. Sprejela je „zaroko“ za ta namen, da se bodoča mož in žena pripravljata za imenitni stan. Kako bi pa mogla dva zaročenca srečno skleniti se za celo življenje, ko bi se ne ljubila? — Kar je pa ustanovil Stvarnik, kar

potrjuje in posvečuje naša sveta vera, to ne more biti nedovoljeno tudi v pesništvu, zatorej smé o njej govoriti in jo opisovati pesnik in pisatelj, kakor smé pisati o drugih poštenih in važnih stvareh.

Celó poudarjati smé pisatelj, da je potrebna med dvema bodočima zakonskima ta ljubezen, ki je podlaga zakonske sreče. Ker se tolikokrat sklepajo zakoni ali zaradi denarja, ali zaradi častilakomnosti, ali zaradi trmoglavosti starišev ali varihov, zato jih je tudi mnogo nesrečnih, in so res nekaj „jarem“.

A — tako lahka in brez izpodtike ni ta stvar, kakor bi si človek mislil in sklepal iz omenjenih razlogov. Ljubezen je sama na sebi slepa moč, kakoršne so tudi druge prirojene človeške moči. Zato potegne človeka lahko na desno ali na levo, na dobro ali na slabo stran. Človek je tudi нравno bitje in vé — saj ima vest —, da nekaterih stvari smé želeči, ker so dobre, drugih pa ne, ker niso dobre in ne dovoljene. In prav v ljubezni je velika nevarnost, da ne udari na levo ali na slabo stran, da se ne izneveri svojemu namenu, kakor se izneveri tudi žeja svojemu namenu, ko sili pijanca v pijačo in zopet v pijačo. Res je priroda sama mati ljubezni, toda priroda sama ji je določila toliko mej in ji postavila toliko varihov, da ni nobena razmera v človeškem življenju rahlejša in krhkejša, kakor uprav ta.

Prva meja je ta — kakor smo že povedali —, da naj vodi le do zakonske zveze. Če nima tega namena, je nedovoljena in grešna, in kot tako jo mora slikati tudi pisatelj.

Druga meja je v starosti. Kar je za odrastle, ni vse za otroke. Ljubezen je razmera med odrastlimi in umnimi ljudmi, ki se zavedajo svojega namena, ki vedó, kakšne dolžnosti ima človek v družbi. Koliko nesreče, koliko zla tlači naše družine, ker mladi ljudje nečejo poznati teh mej!

Tretja meja je v stanovih, poklicu in družinskih razmerah, v katerih človek vzraste. Pomisliti treba, da nismo sami iz sebe, ampak smo zapleteni v različne zveze: s stariši, sorodniki, dobrotniki, z imetjem itd.; ozirati se treba tudi na te razmere, ako kdo hoče živeti srečno.

Tako bi se dale navesti še druge meje, kakoršne so vsakomur znane več ali manj. Nikakor ni napačno, ampak jako potrebno pisatelju, da se ozira na vse te meje in da ne uči svojih čitateljev razbrzdanosti.

Pa tudi, če je ljubezen popolnoma poštena in prava, če ima najboljši namen in tli v dveh plemenitih srcih, tudi tedaj je ta božja stvar tako rahla in občutna, da se prav v tem oziru kaže pisateljeva izobraženost, prava olika srca in tankočutnost, ako piše dostojno in zdržno o ljubezni, nasproti pa surovost, neolikanost in pohotnost, ako piše mamljivo, slastno, opolzlo.

(Dalje.)

Stara pesem.

(Dalje.)

Kdor premišljuje človeško naravo, opazi kmalu neko posebnost, katera je važna zlasti za naše vprašanje. Narava je sama — tako bi dejali — nekatere človeške potrebe in moči vzela v svojo skrb in neče, da bi se naša volja vti-kala vanjo. Lakot in žejo uravnava tako, da si pridobivamo zaradi njiju toliko živeža in pijače, kolikor je treba za naše življenje. Kdor pa pre-vrne prirodni red in uporablja svoje moči samo za to, da je in pije, takega gotovo ne moremo imeti za dobrega. Popotnik se okrepča po dolgi hoji z jedjo in pijačo, da more nadaljevati pot. Lepo je gledati tak obed. Ko pa čitamo, kako je ravnal rimski cesar Vitellius, kako je znal polni želodec izprazniti, da je potem vnovič slastno užival, tedaj se nam gabi in studi tak požeruh. Studi se nam zato, ker je človek prevrnil pravi namen prirode in uživa samo zaradi slasti.

Jednako je v mnogih drugih stvaréh: v spa-nju, skrbi za imetje, zdravje, za zunanjo lepoto, v trudu starišev za otroke in tudi — v ljubezni. Priroda ji je določila oni namen, ki smo ga opisovali že poprej, pa jo ima kar sama v skrbi. V človeku nastane sama ob sebi in pripravlja dve osebi za zakon; ni se treba učiti je, ni je treba umetno vzbujati, ni ji treba prilivati — vse to ima ljubezen iz narave človeške same.

A slabo, jako slabo je, ako kdo prevrne ta pravi red in začne ljubezni sami služiti, gojiti jo in ceniti brez mere. Tak človek pozabi namen ljubezni, razdene naravni red in tako deluje zoper naravo in svojo srečo. Ravno to in nič drugega ni ono pretirano, ohlapno, obširno, natančno in mamljivo opisovanje ljubezni, ki se tolikokrat nahaja v pesmih in povestih. Glavni namen onih pisateljev je očiten, in vsakdo ga vidi: opisovati in slaviti hočejo ljubezen in sicer samo ljubezen. — Pa to naj bi še bilo; toda oni opisujejo ljubezen kot nekako glavno stvar v vsem življenju, torej tudi kot namen in vrhunec življenja, kar pa nikakor ni.

Ljubezen — bolezen, pravi pregovor. Nikakor ni bolezen, ako je v istih mejah, katere smo opisali, pač pa je bolezen, ako se tako prevzame, tako ojači, da človeka čisto spravi v svojo oblast. — Ako pisatelj opisuje ljubezen spodobno, ne smemo mu očitati ničesar; toda ako je to opi-sovanje dolgo in široko, debelo in drobno — potem treba reči, da je tako pisarjenje znamenje dušne bolezni, izprijenega vkusa. Tak pisatelj

ne posnema prirode, ampak jo kvari in pridi-ter tako razširja v bralcih dušno bolezen.

Nihče ne more tajiti, da je priroda sama zakon in ljubezen ne samó obdržala v svoji skrbi, ampak ju tudi zavila v nekako tajno, posebno, nenavadno zagrinjalo. Že pri starih pisateljih se nahaja ta misel, pa tudi menimo, da je pamet-nemu človeku ni treba razkladati. Neomikani in omikani pošteni narodi potrjujejo to naredbo prirode. Tako priznava priroda sama zakonu — dejal bi — neko svetost, vzvišenost in častitljivost. Narava je uredila takó zaradi tega, ker je zakon prvi pogoj in vir, s katerim se ohranja in množi človeški rod. Zato ga ni postavila v vsakdanjo in hrumečo javnost, ampak ga zakrila očem javnega življenja in postavila v svetišče domače sreče dveh najtesneje združenih oseb.

Ker pa priroda zakriva in tako odločno brani zakon očem javnega življenja, zato hoče priroda sama, da je tudi ljubezen bolj v skrivnem zatišju, kakor pa na javnem trgu vsakdanjega življenja. Tudi to stvar priznavajo v obče. Kdo bi imel za olikano tako govorjenje, ki bi se-galo v važne razmere ženina in neveste? Tudi mislimo, da sam o sebi ne bi nihče teh stvari pripovedoval v olikani družbi. Kaj bi rekli že-ninu, ki bi v družbi povedal vse pomenke s svojo nevesto? Če pa velja to pravilo za živ-ljenje, velja tudi za slovstvo, to se nam zdi trdno, kakor da je dvakrat dve štiri. Kar v življenju ni lepo, ni dostojno, ni dovoljeno, to tudi ni lepo, ni dostojno, ni dovoljeno v knjigi. Saj je knjiga javna stvar in še bolj kakor katera koli druga. Potemtakem mislimo po pravici, da ni nikakor po namenu prirode same, ako se v knjigah razkrivajo vse podrobnosti onih razmér, ki so v zvezi z ljubeznijo, in po pravici trdimo, da ravnajo po uredbi prirode oni, ki pišejo o ljubezni z nekakim „svetim strahom“.

Ali ni pač čudno, da nekateri pisatelji v knjige spravijo vse to, kar se jim rodi v ne-brzdani domišljiji? Taki pisatelji imajo morda dovolj sramežljivosti, da ne govoré vpricho omi-kanih ljudi nespodobnostij, in da ne razkrivajo z besedo vsega, kar jim je kdaj šinilo v glavo. Toda, ko so sami zase pri pisalni mizi, ko imajo pred seboj papir in črnilo, ki ne moreta za-rdeti, ko gre pero, kamor je vodi roka, in gre roka, kamor jo vodi pohotno srce: tedaj spra-

vijo pisatelji na dan vse skrivne domišljije in želje. V teh se zibljejo, v teh uživajo mamečo naslodo, s temi se napajajo. Da bi taki proizvodi, proizvodi, ki izvirajo iz bolnega srca, bili dobri, bili hvalevredni, tega nas ne more nihče prepričati. In prav ta stvar je preimenitna, in zato jo poudarjamo še jedenkrat: Kako naj bi bilo dobro in lepo ono slovstvo, ki ponuja stvari, neprimerne za omikano in pošteno družbo? Kako moremo hvaliti proizvode, ki nasprotujejo redu in namenu prirode?

Če pogledamo v zgodovino raznih slovstev, pojasni se nam kmalu naše vprašanje. Ljubezen v našem pomenu se nahaja po nekoliko v starih klasikih, nahaja se v poeziji, semtertje jako nedostojno; a prav ti klasiki kažejo, kaj je največkrat ona obilna ljubezen: pohotnost. Proizvodi na čisto krščanskem stališču niso brez ljubezni, marveč jo opevajo prav lepo, bodisi v srednjem, bodisi v novem veku. A ono pravcato ljubezensko slovstvo, ono neprestano in mehkužno njegovanje tega človeškega čuta je pravi otrok pokvarjenih Francozov in Lahov. Višji sloji in stanovi francoski so se v 16. in 17. veku jako popačili, nramnost je propadla, udomačila se je prav nizka pohotnost, o kateri imamo brez števila dokazov v 18. veku. V slovstvu se je razodevala mnogokrat prava umazanost, drugodi pa vsaj ljubovanje brez konca in kraja. Tako rečemo lahko, da je večina „lepega“ slovstva onih časov umazana voda, v kateri so se prala in valjala pohotna pisateljska srca. In dandanes ni na Laškem in Francoskem bolje. Da, tu se poveličuje in zopet in zopet kaže ljubezen! Pa kakšna?! Ne ona nedolžna in resnična ljubezen, ki teži po zakonu, ampak neka samopašna in samogoltna poželjivost, ki je sama sebi namen. Skratka: pokvarjeno slovstvo služi sami strasti, a služiti bi moralo prirodnemu nagnjenju. Vprašamo sedaj: Ali imate rajši književnost kot razbrzdanko in zapeljivko, ali rajši kot nedolžno, sramežljivo in lepo devo?

Lepo slovstvo bi moralo biti čisto in resnično zrcalo življenja. Življenje z vsemi dobrimi in slabimi stranmi naj bi se kazalo v slovstvu v lepi, mični in mili luči. Zatorej bi ne smela imeti jedna stran, jedno svojstvo našega življenja več pravice v slovstvu kakor druga. Ona predzakonska ljubezen nima namena, da bi trajala dolgo in večinoma tudi ne traja. Koliko drugih rečij je pa v življenju, ki so še imenitnejše, recimo: da si izbere človek stan, zakonska zveza in njena usoda, sreča in nesreča pri otrokih itd.! Zatorej bi ne smela ona ljubezen imeti v lepem slovstvu one čudovite „nadvlade“, katero ji priznavajo nepremišljeni slovstveniki. Recimo samo jedno: Kako imenitna za človeško

družbo in njeno srečo je zakonska vez! Znamenje, da je narod zdrav in pošten, je to, da spoštuje in varuje zakon kot sveto in božjo naredbo. In vendar, kako neprimerno malo veljave mu pridevajo pesniki! Zakaj bi ne pisali o zakonski ljubezni, ki je tako vzvišena, tako potrebna, tako posvečena, da je sveto pismo izreklo o njej najlepše besede, katere si moremo misliti? Da, ta ljubezen je najlepša podoba Kristusove ljubezni do cerkve, za to ljubezen opominja sv. Pavel, veleč možem, naj ljubijo svoje žene, in ženam, naj ljubijo svoje može. Zakaj pa vendar ni pesnika, ki bi jo opeval, zakaj ni mnogo pisateljev, ki bi jo opisovali in priporočali?

Zato rečemo naravnost in se nič ne bojimo graje: To, da nekateri pesniki neprestano opevajo samo predzakonsko ljubezen, to je pravo spričevalo duševne ubožnosti pesnikovega srca, ki zna javkati in stokati, ki zna govorčiti o lepih očéh in črnih laséh, a ne umeva življenja, kakoršno je v istini, še manj pa umeva veliki pomen človekov v stvarstvu. Pravi in veliki pesnik ali pripovedovalec udari na mnogoštevilne strune človeškega življenja in srca, zato pa tudi odmeva tak glas od dežele do dežele, od veka do veka. Omejeni zaljubljenec pa vidi samo svojo izvoljenko in lastne resnične in domišljevane bolečine.

Da se čitatelj sam uveri, kako resnično je to, naj čita povest v lanskem letniku našega lista: „Hudi časi“. Tu ni nič one „neobhodne ljubezni“: a kakšna slika vam je to, kakšni boji, kakšni značaji, kakšne sile! Da, mož zna pisati; on ima duševne moči, da pogleda v življenje in to življenje resnično pokaže v povesti. — Potem beri katero koli navadnih zaljubljenk: Dva se spoznata, kolikor toliko — jedno- ali dvostransko — rada imata, vzameta ali ne vzameta, pa je pravda končana. To ni težavno, in prav zato pesniki in pisatelji tako radi segajo na to stran, ker imajo tukaj že uglajeno pot.

Nikakor pa nismo hoteli s tem zavreči ljubezni, ali jo iztrebiti iz slovstva, ne: le prave meje bi ji radi določili in jo očistili vsega, kar ne spada v lepo knjigo. O, da bi imeli nekaj odličnih pisateljev, ki bi znali in hoteli življenje slikati takó, kakor je; ki bi znali pokazati, kakó more zakonska ljubezen tudi biti lepa, srečna in nesrečna, kakor je n. pr. gospod Podgoričan lani tako lepo poskusil v povestici: „V pustiv je šla“! Nihče naj si ne misli, da smo na kakem omejenem stališču, ali da se bojimo govoriti resnico, ali da smo otročji, ne: prav zato tako ravnamo, ker smo natančno premislili, kaj se sme in kaj ne sme, kaj se vjema z življenjem, kaj ne, kaj je pravo, kaj je krivo in slabo.

(Konec.)

Stara pesem.

(Konec.)

Mnogokrat slišimo in beremo očitane, da se ljudje pohujšujejo z ljubezenskim slovstvom.

Če ima opis nekoliko take zabele, o kakoršni govorimo tukaj, zdi se nekaterim kvarljiv. Z druge strani pa zavračajo take obsojevalce, češ da se pohujšujejo brez vzroka ali celó po farižejsko. To reč je treba torej razjasniti po resnici in pravici.

Kdor pozna svet, življenje, ljudi, kakoršni so v resnici, ne v knjigah, vé, da je človeška narava res jako nagnjena na slabo stran. Zlasti taki ljudje, ki so bili slabo in brezskrbno vzgojeni in se niso učili premagovati se, imajo strastij brez mere in števila. Zato je bridka resnica, kateri se ne dá nič ugovarjati, da je človeka v obče pač lože pridobiti za kaj hudega, kakor za kaj dobrega. To vedó pisatelji. In tudi to je bridka resnica, da hoté premnogi pisatelji čitatelje pridobiti zase, zanimati in zabavati jih ravno z ljubezenskimi spisi, slikami in drugimi proizvodi. Taka tvarina najbolj draži čutnega človeka, zato pa občinstvo sega najraje po njej. Vendar je to slabo, pogubno, ker s tem se neti sama strast. Kolikokrat imenujejo bralci in tudi kratkovidni ocenjevalci lepo in zanimivo to, kar je prav za prav samo strastno, kar samo močno vzbuja slabo nagnjenje, teženje po takih predmetih, kakoršni se opisujejo.

Recimo, da dobé take knjige v roke čitatelji, ki nimajo teh in onih strastij in torej beró mirneje in hladneje, zlasti nepokvarjeni mladi ljudje: polagoma se jim vzbudi prav s takim čitanjem speče nagnjenje, vzbudi se strast in jih naposled premaga. To je pohujšanje. Da se mnogi mladenci in mnoge deklice res pohujšajo s takimi knjigami, da si ostrupijo srcé, da se udadó strastém, to je tako izvestno in trdno, da ugovarja le nepremišljenec ali pa obžalovanja vredni optimist. In da se mladina s knjigami nekako pridobi za ono novošegno erotiko, to je pogubno. Mladina, ki je polna take ljubezni, nesposobna je za vstrajno in krepko duševno delovanje; sanja in sanjari, dušo in telo si kvari in se pripravlja samó za hirajočo, ne pa delujočo bodočnost. Taka mladina nima veselja za prave vzore, kakoršne nam kažeta vera in domoljubje: največje junaštvo se ji zdi kak dvoboj ali samomor, najlepši namen življenja — uživanje ali smrt. Stari Germani so bili do moške dóbe v takih stvaréh zdržni, dejal bi deviški; zato so pa tudi bili močni in Rimljanom strašni. Naši očetje, stari Slovani, so imeli vzgledno, pošteno in čisto rodbinsko življenje: zato so se razprostirali in so vladali od severnega morja do Ca-

rigrada. Dandanes pa naj bi stopinje pobirali za preolikanimi Francozi in strastnimi Lah, pa naj bi se od njih učili mehkužnosti? Kadar so hoteli Rimljani kak močen narod premagati, tedaj so ga poprej omehkužili: če hočemo mi, da bo naša mladina šla v jarem ptujstva, brezbožnosti in propada, navaditi jo treba mehkužnosti z napačnim ljubezenskim slovstvom. — Ne, ne dá se tajiti, da se z erotiko lahko dela in med mladino širi pohujšanje.

Nikakor pa se ne godi to z vsakim erotičnim proizvodom. Vsaka stvar božja in vsaka človekova zmožnost je sama na sebi dobra, zato jo treba obračati na dobro stran. Če se tako slovstvo oklepa nraavnih zakonov, če kaže bralcu vzvišeni njegov namen, namen človeške družbe, če ravna previdno, zmerno in pošteno, če daje vsakemu dejanju pravo ime: kreposti — ime kreposti in grehu — ime greha, če vnama za krepost in odvrcaje od greha: tako slovstvo ni pohujšljivo, četudi je kaj „ljubezni“ vmes. Mladino tlačiti vedno le v otroške nogavice in jo imeti za neumno, ko vendar-le hitro pride do spoznanja, mislim, da ne kaže. Nagel vihar je nevaren. Čim bolj se kaka stvar prepoveduje in zakriva, tem bolj mika. Ako pa stariši sami pametnejše sinove in hčere poučé o tem in onem, pa tudi svaré, tedaj so ogradili krepost svojih otrok z ograjo sramežljivosti in resnobe, zlasti resnobe, — to poudarjamo.

Zares, resnoba mora vladati kakor v življenju, tako tudi v slovstvu gledé na to tako važno razmero. Kaj slišijo vse otroci v domači hiši o teh stvareh! Sto pomenkov o ženitvi itd. jim pride na ušesa, a ne pohujšajo se, ker se govori pametno in resnobno. Kadar pa začnó otroci sami imeti slabe pogovore in se šalijo in dražijo s takimi stvarmi, tedaj je pohujšanje že v cvetu. — O tem bi bilo treba pisati še marsikaj; morda pozneje še kaj izpregovorimo.

Kaj imamo torej za glavno vodilo v opisovanju ljubezni? To, da se krepost ali čednost nikakor ne žali. Čednost ima absolutno veljavo in ceno; nikdar je ne smemo zatajiti ali zaničevati. Bodi si kaj še tako mično in na videz lepo: ako nasprotuje kreposti, obsoditi je moramo, kakor pri drugih, tako tudi v sebi.

In v tem oziru vemo, da je sveta čistost najlepša krepost. To nam pravi prirodni zakon in nam potrjuje sveta vera. Zato ljubezensko slovstvo ne sme žaliti te kreposti, marveč ji priznavaj spodobno čast. Jednako tudi ne sme tako slovstvo rogati se devištvu, marveč prizna-

vati mora, da je pravo devištvo po prirodnem in božjem zakonu višje in popolnejše kakor zakonska zveza, torej tudi popolnejše kakor „ljubezen“ sama. V mislih imamo ono devištvo, ki se odreče nagonu ljubezni le zato, da služi višjim namenom, duševnim smotrom: časti božji, blaginji bližnikovi, vzorni védi in umetnosti. Erotično slovstvo, torej ne sme podirati tega, kar je Bog sam ustanovil in posvetil.

Pamet jednako zahteva, da se zakon in ljubezen ne zaničujeta iz tega razloga, ker je devištvo popolnejše. Ne, prav narobe. Oni, ki res

ceni in ljubi po božji volji to krepost, on ceni in spoštuje tudi zakon, priznava mu čast, kakoršne mu ne priznavajo morda niti zakonski sami. Zato se ni bati, da bi hoteli pisatelji te vrste poniževati in grditi zakonsko ljubezen, in če jo vendar, kažejo, da ne umevajo, kaj je človek, kako častljiv, vzvišen in vzoren je njegov poklic bodisi v tem, bodisi v onem stanu. Zakonska ljubezen in krščansko devištvo si v življenju in v krščanski družbi ne nasprotujeta, ampak si v najlepši jedinstvi roke podajata — Bogu v slavo, v prid, razvoj, rast in čast človeštvu.

Narodno blago.

Kako si tolmači preprosto ljudstvo postanek imen: Kolovrat, Križate, Peče, Drtija, Moravče in Vače.

V ozki dolini, ki se razprostira na vshod od občeznane božjepotne cerkve sv. Valentina na Limbarski gori, stoji še sedaj ne posebno velik grad, imenom Kolovrat.

Tu je v prastarih časih gospodaril grozovit grajščak, ki je imel pri sebi razbojniško druhal, obstoječo iz malih plemičev, menda klati-vitezov, da je ž njo udaril plenit sedaj na to, sedaj na drugo stran svojega razvpitega gnezda.

Kadar jih je vodil na rop, rekal je:

„Pojdimo jo okolu obrāt“, in ker je to vedno in vedno ponavljal, nadeló je ljudstvo imé: „Kolovrat“ ali „Kolovrat“ ne-le samo njegovemu gradu, temveč tudi vasi, ki se je pozneje ondi sezidala.

Navadno je vodil omenjeni grozovitež svoje pajdaše na rop ob Savi, tje do vasi Vače. Ker so bili okolu tega sela, kakor so še tudi dandanašnji, premnogi in hudi klanci, vpil je svojim pomagačem kolovraški trinog, vračajoč se s plenom domov: „Vlači, vlači“. Od tod tudi ime: „Vače“.

Ker okoličani niso imeli nikdar mirú pred tem divjakom, združili so se med sabo, kakor pravi nadalje pripovedka, in ga napadli v njegovem gradu.

Posrečilo se jim je, da so ga dobili v pest z vsemi sodrugi. Uklenili so jih in gnali najbrže h kakemu mogočnemu plemenitniku, da bi jih ta kaznoval.

Ljudstvo je bilo tako razburjeno nad njimi, da je vpilo, pripeljavši jih v sedanjo peško okolico: „Križajte jih, križajte!“ Zato se imenuje ta grad in vas, ki se nahajata tu: „Križate“. Nekoliko naprej od tod so pa rekli: „Pecite jih“. Od tod ime vasi, ki stoji ondi: „Peče“.

Ko so prišli ž njimi v moravško dolino, dejali so: „Derite jih“. Vsled tega se nazivlje selo, katero je tu postavljeno: „Drtija“.

Ne daleč proč od tega kraja na ravnem pa se je čulo iz ust ljudstva: „Morite jih!“ na kar so jih res pobili. Od tod sicer na nekako čuden način naslov vasi, ki je nastala tu: „Moravče“; po knjigah pa se uči o tem poslednjem imenu seveda drugače.

Koliko resnice je v tej pripovedki, naj sodi vsakdo sam.

(V moravški dolini zapisal: M. P.)

Nekoliko praznih ver z dolenskih krajev.

Redke zvezde pomenijo lepo vreme.

Stična, Višnja gora.

Kamor se vržejo lupine blagoslovljenih velikonočnih jajec, tje ne zahajajo kače.

Št. Vid pri Stični, Stična, Višnja gora.

Človek, kateri je stopil v gozdu na posebno korenino, ne more priti iz tistega gozda.

Stična.

Kjer krt rije pod streho, tam je gotovo mrlič.

Krka, Stična, Višnja gora.

Kadar je mnogo bolh, tedaj je mnogo ajde.

Stična.

V lužo vržene kosti, katere so se skuhale v žolci, zabranjujejo kvakanje žab.

Višnja gora, Št. Vid pri Stični, Stična, Krka.

Kadar se v Krajni jasni — Vleci kulo pod jasli. (O slabem vremenu.)

Stična.

Kadar močerad navzdol leze, tedaj je še dolgo lepe vreme. *Št. Vid pri Stični, Krka.*

Ako ima gosenica (gabida) veliko rmenih pik po životu, takrat je dosti prosa; ako ima pa več črnih, tedaj je obilo ajde.

Stična, Krka.

(Priobčil Fr. P.)